

NOBLE
EDUCATION
PUBLISHER

PKP

PUBLIC
KNOWLEDGE
PROJECT

OJS

OPEN
JOURNAL
SYSTEMS

Buddho Journal

<https://so13.tci-thaijo.org/index.php/Buddho>

ISSN: 3057-1200 (ONLINE)

Buddhist Art in Southern India During the Andhra Period (1st century BC - 3rd century AD)

พุทธศิลป์ในอินเดียตอนใต้สมัยอานธระ

(ศตวรรษที่ 1 ก่อน ค.ศ. - ศตวรรษที่ 3)

Author & Corresponding Author*

1. Phramaha Chakrapol Acharshubho Thepa*

พระมหาจักรพล อาจารย์สุโภ เทพา*

Affiliation:

1. Mahamakut Buddhist University, Thailand.

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

Email: chakrapol.the@mbu.ac.th

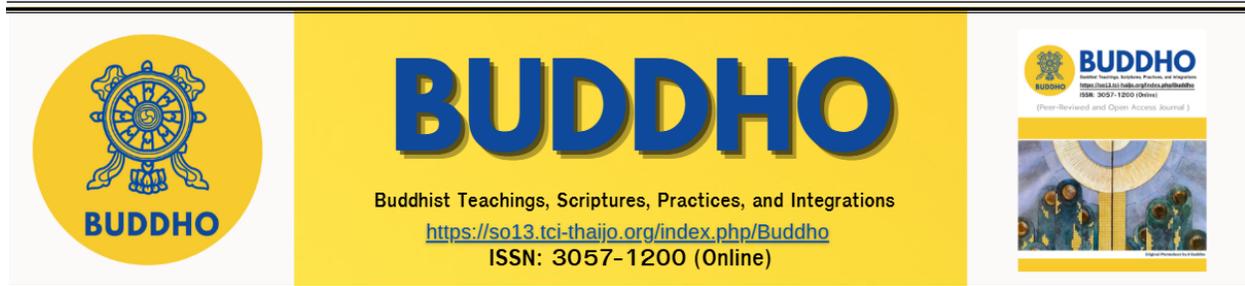
Article history:

Received: 02/01/2024, Revised: 10/02/2024,

Accepted: 25/03/2024, Available online: 01/04/2024

How to Cite:

Thepa. P. C. A. (2024). Buddhist Art in Southern India During the Andhra Period (1st century BC - 3rd century AD). *Buddho Journal*, 3(2), 18-31.

Academic Review Articles

Buddhist Art in Southern India During the Andhra Period (1st century BC - 3rd century AD)

Phramaha Chakrapol Acharashubho Thepa*

พุทธศิลป์ในอินเดียตอนใต้สมัยอานธระ (ศตวรรษที่ 1 ก่อน ค.ศ. - ศตวรรษที่ 3)

พระมหาจักรพล อาจารย์สุโก เทพา*

Abstract

The Buddhist art of South India is distinguished by its unique fusion of local artistic traditions and influences from earlier Buddhist art forms. The development of Buddhist art in this region can be categorized into significant periods based on artistic evolution and the influence of various ruling dynasties. One of the most crucial periods is the Andhra era (1st century BCE – 3rd century CE), during which Buddhist art flourished extensively. This period saw the integration of indigenous artistic styles with external influences, resulting in a diverse and intricate artistic tradition. The study of Andhra-era Buddhist art is essential for understanding the artistic and cultural development of South India during this time. During the Andhra period, Buddhist art received substantial patronage, particularly in the construction of stupas and the creation of highly detailed sculptures that reflected contemporary religious beliefs and traditions. Furthermore, the artistic exchange between local styles and external influences, such as Gandhara and Mathura art, contributed to the distinctiveness and variety of Andhra Buddhist art. Research on Buddhist art from this period highlights its role in propagating and preserving Buddhist teachings through visually expressive and symbolically rich artistic creations. The influence of Andhra Buddhist art extended beyond South India, shaping artistic developments in other regions of the Indian subcontinent. Thus, the study of Andhra-era Buddhist art is crucial for comprehending the broader artistic and cultural landscape of South India. It also sheds light on the dynamic cultural exchanges that took place, contributing to the region's artistic diversity and historical significance.

Keywords: Buddhist Art, Southern India, The Andhra Period

<https://so13.tci-thaijo.org/index.php/Buddho>

บทคัดย่อ

ศิลปะพุทธในอินเดียตอนใต้มีเอกลักษณ์โดดเด่นจากการผสมผสานระหว่างศิลปะพื้นเมืองและอิทธิพลจากพุทธศิลป์ในยุคก่อนหน้า การพัฒนาของพุทธศิลป์ในภูมิภาคนี้สามารถแบ่งออกเป็นช่วงเวลาสำคัญตามพัฒนาการทางศิลปะและอิทธิพลของราชวงศ์ต่าง ๆ ที่ปกครองพื้นที่ หนึ่งในยุคที่สำคัญที่สุดคือ ยุคอาณธระ (ศตวรรษที่ 1 ก่อนคริสต์ศักราช – ศตวรรษที่ 3 หลังคริสต์ศักราช) ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่พุทธศิลป์เจริญรุ่งเรืองอย่างมาก ในช่วงนี้มีการผสมผสานระหว่างรูปแบบศิลปะพื้นเมืองและอิทธิพลจากภายนอก ส่งผลให้เกิดรูปแบบศิลปะที่มีความหลากหลายและซับซ้อน การศึกษาศิลปะพุทธในยุคอาณธระจึงมีความสำคัญในการทำความเข้าใจพัฒนาการทางศิลปะและวัฒนธรรมของอินเดียตอนใต้ในช่วงเวลานั้น ในสมัยอาณธระ พุทธศิลป์ได้รับการอุปถัมภ์อย่างกว้างขวาง โดยเฉพาะการสร้างสถูปและประติมากรรมที่มีรายละเอียดประณีต ซึ่งสะท้อนถึงความเชื่อและประเพณีทางศาสนา ในยุคนั้น นอกจากนี้ การแลกเปลี่ยนทางศิลปะระหว่างรูปแบบศิลปะท้องถิ่นและอิทธิพลจากภายนอก เช่น ศิลปะคันธาระและศิลปะมถุรา ยังช่วยเสริมให้พุทธศิลป์ในยุคอาณธระมีเอกลักษณ์และความหลากหลายมากยิ่งขึ้น การวิจัยเกี่ยวกับพุทธศิลป์ในยุคนี้นี้ยังเน้นให้เห็นถึงบทบาทของศิลปะในการเผยแผ่และอนุรักษ์คำสอนของพระพุทธศาสนา ผ่านผลงานศิลปะที่มีความงดงามและสื่อความหมายเชิงสัญลักษณ์ได้อย่างลึกซึ้ง อิทธิพลของพุทธศิลป์ยุคอาณธระยังขยายไปไกลกว่าพื้นที่อินเดียตอนใต้ และมีบทบาทสำคัญต่อพัฒนาการของพุทธศิลป์ในภูมิภาคอื่น ๆ ของอนุทวีปอินเดีย ดังนั้น การศึกษาศิลปะพุทธในยุคอาณธระจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อความเข้าใจในภาพรวมของพัฒนาการทางศิลปะและวัฒนธรรมของอินเดียตอนใต้ นอกจากนี้ยังช่วยให้เห็นถึงกระบวนการแลกเปลี่ยนและผสมผสานทางวัฒนธรรมที่เกิดขึ้น ซึ่งส่งผลต่อความหลากหลายทางศิลปะและความสำคัญทางประวัติศาสตร์ของภูมิภาคนี้

คำสำคัญ: พุทธศิลป์, อินเดียตอนใต้, สมัยอาณธระ

บทนำ

พุทธศิลป์ในอินเดียตอนใต้มีความเป็นเอกลักษณ์ที่โดดเด่น เนื่องจากการผสมผสานระหว่างศิลปะท้องถิ่นและอิทธิพลจากพุทธศิลป์ในยุคก่อนหน้า การพัฒนาของพุทธศิลป์ในภูมิภาคนี้สามารถแบ่งออกเป็นยุคสำคัญตามพัฒนาการทางศิลปะและอิทธิพลของอาณาจักรต่าง ๆ ที่ปกครองพื้นที่ หนึ่งในยุคที่สำคัญคือสมัยอาณธระ (ศตวรรษที่ 1 ก่อน ค.ศ. - ศตวรรษที่ 3) ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่พุทธศิลป์ได้รับการส่งเสริมและพัฒนาอย่างมาก (กัจจกรสุนพงษ์ศรี, 2567) โดยได้รับอิทธิพลจากศิลปะท้องถิ่นและศิลปะจากภายนอก ส่งผลให้เกิดรูปแบบศิลปะที่มีความหลากหลายและซับซ้อน การศึกษาพุทธศิลป์ในสมัยอาณธระจึงมีความสำคัญในการเข้าใจพัฒนาการทางศิลปะและวัฒนธรรมของอินเดียตอนใต้ในช่วงเวลานั้น ในสมัยอาณธระ ศิลปะพุทธได้รับการสนับสนุนอย่างมาก โดยเฉพาะ

การสร้างรูปและประติมากรรมที่มีรายละเอียดประณีต (Subhadradis Diskul, 2002) ซึ่งสะท้อนถึงความเชื่อและคติทางศาสนาในยุคนั้น นอกจากนี้ยังพบว่ามีผลกระทบระหว่างศิลปะพื้นเมืองกับอิทธิพลจากศิลปะต่างถิ่น เช่น ศิลปะคันธาระและศิลปะมอรา ทำให้พุทธศิลป์ในสมัยอานธระมีความหลากหลายและเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว การวิจัยเกี่ยวกับพุทธศิลป์ในสมัยอานธระยังชี้ให้เห็นถึงบทบาทของศิลปะในการเผยแพร่และสืบทอดพระพุทธศาสนา โดยผ่านการสร้างสรรค์งานศิลปะที่มีความงดงามและสื่อความหมายทางศาสนา ซึ่งมีอิทธิพลต่อพัฒนาการของพุทธศิลป์ในภูมิภาคอื่น ๆ ของอินเดีย (Jugal Kishor Baudhh, 2012) การศึกษาและทำความเข้าใจพุทธศิลป์ในสมัยอานธระจึงเป็นสิ่งสำคัญ เนื่องจากช่วยให้เราเห็นภาพรวมของพัฒนาการทางศิลปะและวัฒนธรรมในอินเดียตอนใต้ รวมถึงการแลกเปลี่ยนและผสมผสานทางวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นในช่วงเวลานั้น

พุทธศิลป์ในยุคอมราวตี

ศิลปะพุทธสกุลอมราวตี ซึ่งรุ่งเรืองในสมัยอานธระ (ศตวรรษที่ 1 ก่อนคริสต์ศักราช – ศตวรรษที่ 3) ถือเป็นช่วงเวลาสำคัญในการพัฒนาศิลปะพุทธในอินเดียใต้ ยุคนี้มีความโดดเด่นจากการผสมผสานระหว่างประเพณีศิลปะพื้นเมืองกับอิทธิพลภายนอก ก่อให้เกิดมรดกศิลปะที่หลากหลายและซับซ้อน สถูปอมราวตี ตั้งอยู่ในหมู่บ้านอมราวตี เขตคุนทู้ รัฐอานธรประเทศ เป็นหลักฐานที่แสดงถึงความยิ่งใหญ่ของสถาปัตยกรรมและศิลปะพุทธ สร้างขึ้นเป็นระยะเวลาตั้งแต่ศตวรรษที่ 3 (Spoelder, 2023) ก่อนคริสต์ศักราช จนถึงประมาณปี ค.ศ. 250 สถูปนี้เคยเป็นหนึ่งในอนุสรณ์สถานพุทธที่ใหญ่ที่สุดในอินเดีย ประดับด้วยประติมากรรมนูนสูงที่ละเอียดอ่อน แสดงเหตุการณ์ต่าง ๆ จากชีวิตของพระพุทธเจ้าและชาดก สะท้อนถึงความเชื่อและเรื่องราวทางศาสนาในยุคนั้น ประติมากรรมเหล่านี้มีชื่อเสียงในด้านองค์ประกอบที่มีชีวิตชีวาและรายละเอียดที่ประณีต แสดงถึงความเป็นเลิศทางศิลปะของยุคสมัย สถูปอมราวตี (Amaravati Stupa) เป็นหนึ่งในศาสนสถานทางพุทธศาสนาที่สำคัญของอินเดีย ตั้งอยู่ในรัฐอานธรประเทศและเป็นศูนย์กลางแห่งศิลปะพุทธที่มีอิทธิพลอย่างมากต่อศิลปะในยุคหลัง โดยเฉพาะศิลปะในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และเอเชียตะวันออก การศึกษาสถูปอมราวตีช่วยให้เข้าใจถึงพัฒนาการของศิลปะพุทธตลอดจนแนวคิดทางพุทธศาสนาที่สะท้อนผ่านงานประติมากรรมและสถาปัตยกรรมในยุคโบราณ (Shimada, 2012) ลักษณะเฉพาะของศิลปะอมราวตี ศิลปะอมราวตีมีลักษณะเด่นที่สไตล์และสัญลักษณ์ที่ซับซ้อน ศิลปินมักใช้หินปูนสีขาวในการแกะสลัก สร้างประติมากรรมที่มีความเคลื่อนไหวและชีวิตชีวา ภาพนูนมักแสดงฉากที่มีความเคลื่อนไหว ด้วยรูปทรงที่ยาวเรียวอย่างสง่างาม เต็มไปด้วยชีวิตและการกระทำ ซึ่งเป็นเอกลักษณ์ในศิลปะอินเดีย องค์ประกอบเหล่านี้มีความหนาแน่น แทบไม่มีพื้นที่ว่าง และเต็มไปด้วยรูปทรงที่เคลื่อนไหว สะท้อนถึงทักษะและความคิดสร้างสรรค์ทางศิลปะที่สูง (Pierre, 2022)

รูปภาพที่ 1 แบบจำลองสถูปอมราวตี

(ภาพถ่ายโดยผู้เขียน สถานที่ Mahayana Buddhist site, Andhra Pradesh, India)

สถูปอมราวตีถูกสร้างขึ้นในช่วงศตวรรษที่ 3 ก่อนคริสต์ศักราช และได้รับการบูรณะและขยายตัวในยุคต่อมา ตัวสถูปมีขนาดใหญ่ ประดับประดาด้วยแผ่นหินสลักซึ่งเป็นเอกลักษณ์สำคัญของศิลปะอมราวตี แสดงภาพพุทธประวัติและเรื่องราวจากชาดกอย่างละเอียดอ่อน ลักษณะสำคัญของศิลปะอมราวตีคือการเน้นรายละเอียดทางกายภาพของรูปเคารพ การใช้สัดส่วนที่สมดุล และการนำเสนอภาพในลักษณะเคลื่อนไหวอย่างเป็นธรรมชาติ (Huntington, 1985) อิทธิพลของศิลปะอมราวตีต่อศิลปะพุทธมีข้อสังเกตว่าศิลปะอมราวตีมีอิทธิพลต่อศิลปะในอินเดียและภูมิภาคใกล้เคียงอย่างมาก โดยเฉพาะในยุคคุปตะ (Gupta Period) และศิลปะพุทธของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เช่น ศิลปะทวารวดีของไทย และศิลปะศรีวิชัยของอินโดนีเซีย องค์ประกอบทางศิลปะ เช่น รูปพระพุทธรูปในท่าทางต่างๆ การใช้ลวดลายพรรณพฤกษา และภาพบุคคลที่มีลักษณะอ่อนช้อย ได้รับการถ่ายทอดและปรับปรุงให้เข้ากับวัฒนธรรมท้องถิ่น (Coomaraswamy, 1927) จากการศึกษาสถูปอมราวตีและศิลปะที่เกี่ยวข้อง พบว่า อมราวตีมิใช่เพียงแค่ศูนย์กลางทางศาสนา แต่ยังเป็นจุดเริ่มต้นของพัฒนาการทางศิลปะพุทธที่ส่ง

อิทธิพลกว้างไกล ศิลปะอมราวตีแสดงให้เห็นถึงความก้าวหน้าของช่างฝีมือในการใช้เทคนิคการแกะสลักและองค์ประกอบทางศิลปะที่ช่วยให้เรื่องราวทางศาสนาสามารถเข้าถึงผู้คนได้ง่ายขึ้น นอกจากนี้ ศิลปะอมราวตียังสะท้อนถึงการเปลี่ยนแปลงของแนวคิดทางพุทธศาสนา โดยเน้นความเป็นมนุษย์ของพระพุทธเจ้า ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของการพัฒนาการไปสู่พุทธศิลป์ในยุคมหายาน (Fogelin, 2006) สรูป ศิลปะอมราวตีเป็นศาสนสถานที่มีความสำคัญต่อพัฒนาการของศิลปะพุทธทั้งในอินเดียและภูมิภาคใกล้เคียง ศิลปะอมราวตีเป็นตัวอย่างของการนำเสนอพุทธศาสนาในรูปแบบที่สามารถเข้าถึงได้โดยสังคมในยุคนั้น และเป็นรากฐานของศิลปะพุทธในยุคต่อมา การศึกษาสถาปัตยกรรมจึงเป็นสิ่งสำคัญในการเข้าใจถึงรากฐานของศิลปะพุทธในเอเชีย

อิทธิพลและการแลกเปลี่ยนทางศิลปะ

ในสมัยอานธระ ศิลปะอมราวตีได้รับอิทธิพลจากประเพณีศิลปะอื่น ๆ และในทางกลับกันก็มีอิทธิพลต่อศิลปะเหล่านั้น การค้าทางทะเลที่คึกคักในภูมิภาคนี้เอื้อต่อการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรม นำไปสู่การผสมผสานองค์ประกอบสไตล์จากภูมิภาคอื่น ๆ เข้ากับศิลปะอมราวตี การปฏิสัมพันธ์ข้ามวัฒนธรรมนี้ได้เสริมสร้างคำศัพท์ทางศิลปะของยุคนั้น มีส่วนในการพัฒนาสไตล์ศิลปะที่โดดเด่น ซึ่งมีอิทธิพลเกินกว่าบริบทท้องถิ่น ในยุคโบราณของแคว้นอานธระ ศิลปะอมราวตี (Amaravati Art) ได้พัฒนาเป็นรูปแบบศิลปะที่มีความโดดเด่นและทรงอิทธิพล แม้ว่าศิลปะแขนงนี้จะมีเอกลักษณ์ของตนเอง แต่ก็ได้รับอิทธิพลจากศิลปะแบบอื่น ๆ และในขณะเดียวกันก็มีอิทธิพลต่อวัฒนธรรมศิลปะในภูมิภาคใกล้เคียง การค้าทางทะเลที่คึกคักในยุคดังกล่าวมีบทบาทสำคัญในการเปิดโอกาสให้เกิดการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรม นำไปสู่การผสมผสานองค์ประกอบทางศิลปะจากภูมิภาคต่าง ๆ เข้าสู่ศิลปะอมราวตี บทความนี้มุ่งวิเคราะห์การปฏิสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมและบทบาทของศิลปะอมราวตีในการสร้างแนวทางศิลปะเฉพาะตัว ตลอดจนการแลกเปลี่ยนอิทธิพลซึ่งกันและกันระหว่างศิลปะแขนงนี้กับศิลปะจากภูมิภาคอื่น ๆ

รูปภาพที่ 2 ภาพพุทธศิลป์ในยุค อมราวดี

(ภาพถ่ายโดยผู้เขียน สถานที่พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ เมืองเซนไน ประเทศอินเดีย)

การแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมผ่านการค้าทางทะเลในภูมิภาคอันธระเป็นศูนย์กลางสำคัญของการค้าและการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมในยุคโบราณ เส้นทางการค้าทางทะเลที่เชื่อมต่ออินเดียกับเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เมดิเตอร์เรเนียน และเอเชียกลาง เอื้อต่อการแลกเปลี่ยนไม่เพียงแต่สินค้าเท่านั้น แต่ยังรวมถึงแนวคิดและเทคนิคทางศิลปะด้วย อิทธิพลของศิลปะกรีก-โรมัน (Greco-Roman Art) ลวดลายศิลปะแบบเปอร์เซีย และแนวโน้มความงามของศิลปะเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ สามารถพบได้ในพัฒนาการของศิลปะอมราวดี (Dhar, 2022) ตัวอย่างที่ชัดเจนของการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมนี้ คือการนำลักษณะความเป็นธรรมชาติแบบกรีก-โรมันมาใช้ในการสลักรูปมนุษย์และการออกแบบจิวรของพระพุทธเจ้า ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงการรับอิทธิพลข้ามวัฒนธรรมอย่างชัดเจน (Wheeler, 1962) นอกจากนี้ องค์ประกอบศิลปะ เช่น การใช้ลวดลายดอกไม้และลวดลายตกแต่งยังสะท้อนถึงอิทธิพลจากวัฒนธรรมเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งลวดลายเหล่านี้พบได้อย่างแพร่หลายในศิลปะท้องถิ่นของภูมิภาคดังกล่าว (Coomaraswamy, 1927)

อิทธิพลทางศิลปะและการผสมผสานรูปแบบหนึ่งในลักษณะสำคัญของศิลปะอมราวดี คือการผสมผสานระหว่างประเพณีทางศิลปะของท้องถิ่นกับอิทธิพลจากภายนอก ไอคอนทางพุทธศาสนาในท้องถิ่นได้รับการตีความใหม่ผ่านมุมมองขององค์ประกอบทางศิลปะจากต่างแดน นำไปสู่การสร้างสรรค์รูปแบบศิลปะที่มีความเป็นลูกผสม (Hybridized Art) รูปสลักจากสำนักศิลปะอมราวดีสะท้อนให้เห็นถึงความประณีตและรายละเอียดของฉากในพุทธประวัติ ซึ่งรวมเอาแนวคิดทางศาสนาของอินเดียเข้ากับเทคนิคศิลปะแบบเฮลเลนนิสติก (Hellenistic Art) โดยเฉพาะในแง่ของการแสดงอารมณ์และการเคลื่อนไหวของร่างกาย (Leela, 1986) นอกจากนี้ ลวดลายที่ได้รับแรงบันดาลใจจากเปอร์เซีย เช่น การออกแบบลายดอกไม้ ยังเป็นอีกหนึ่งหลักฐานของอิทธิพลข้ามวัฒนธรรมที่แผ่ขยายออกไปอย่างกว้างขวาง การผสมผสานระหว่างองค์ประกอบศิลปะจากวัฒนธรรมต่าง ๆ นี้ได้สร้างสไตล์ศิลปะที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว และสามารถข้ามพรมแดนของขนบธรรมเนียมดั้งเดิมไปสู่รูปแบบที่กว้างขวางขึ้น

อิทธิพลที่เกินกว่าขอบเขตท้องถิ่นพบว่าอิทธิพลของศิลปะอมราวดีไม่ได้จำกัดอยู่แค่ในภูมิภาคอันธวะเท่านั้น แต่ยังขยายไปสู่ศิลปะของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ศิลปะอมราวดีส่งอิทธิพลต่อภาพลักษณ์ของพุทธศิลป์ในศรีลังกา เมียนมา และประเทศไทย การสลักภาพเล่าเรื่อง (Narrative Relief) (Murthy, 1987) อันวิจิตรงดงามของศิลปะอมราวดี กลายเป็นต้นแบบให้กับศิลปะพุทธในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งสะท้อนถึงการถ่ายทอดแนวคิดทางศิลปะผ่านเส้นทางการค้า (Sivaramakrishna, 1980) นอกจากนี้ การที่อมราวดีเป็นศูนย์กลางของการแลกเปลี่ยนทางศิลปะ ยังแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของศิลปะแขนงนี้ในบริบทของการพัฒนาศิลปะแบบโลกาภิวัตน์ การผสมผสานทางศิลปะที่เกิดขึ้นภายในศิลปะอมราวดีสามารถมองได้ว่าเป็นจุดเริ่มต้นของพัฒนาการทางศิลปะในโลกพุทธ รวมถึงในภูมิภาคอื่น ๆ ของเอเชีย

สรุป การแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมในยุคอันธวะมีบทบาทสำคัญในการสร้างความโดดเด่นของศิลปะอมราวดี การปฏิสัมพันธ์ระหว่างแนวทางศิลปะที่แตกต่างกัน ซึ่งได้รับการส่งเสริมจากการค้าทางทะเล ได้นำไปสู่การหลอมรวมระหว่างองค์ประกอบดั้งเดิมกับองค์ประกอบจากภายนอก ก่อให้เกิดรูปแบบศิลปะที่มีพัฒนาการต่อเนื่องและเคลื่อนไหวอยู่ตลอดเวลา อิทธิพลที่ส่งต่อกันระหว่างศิลปะอมราวดีและศิลปะแขนงอื่น ๆ ไม่เพียงแต่ก่อให้เกิดศิลปะที่มีความหลากหลายและสมบูรณ์ขึ้น แต่ยังมีบทบาทสำคัญต่อการขยายแนวคิดทางศิลปะไปสู่ระดับภูมิภาคและระดับโลก

บทบาทของศิลปะอมราวดีในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

ศิลปะอมราวดีมีบทบาทสำคัญในการเผยแผ่และรักษาคำสอนของพระพุทธเจ้า ประติมากรรมและองค์ประกอบสถาปัตยกรรมที่วิจิตรบรรจง ไม่เพียงแต่เป็นวัตถุบูชา แต่ยังเป็นภาพเล่าเรื่องที่ถ่ายทอดหลักการและเรื่องราวของพระพุทธศาสนาแก่ผู้ศรัทธาและผู้มาเยือน อิทธิพลของสไตล์ศิลปะอมราวดีขยายไปไกลเกินกว่าอินเดียได้ มีผลต่อการพัฒนาศิลปะพุทธในภูมิภาคอื่น ๆ ของอนุทวีปอินเดียและเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ศิลปะอมราวดี

(Amaravati Art) มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการเผยแผ่และรักษาคำสอนของพระพุทธเจ้า โดยเฉพาะอย่างยิ่งในฐานะเครื่องมือถ่ายทอดแนวคิดทางพุทธศาสนาไปยังผู้ศรัทธาและผู้มาเยือนผ่านสื่อประติมากรรมและองค์ประกอบสถาปัตยกรรมที่วิจิตรบรรจง ศิลปะในสำนักอมราวตีไม่ได้มีเพียงจุดประสงค์เพื่อเป็นวัตถุบูชาเท่านั้น (Wasnik, 2024) แต่ยังเป็นเครื่องมือที่ช่วยเล่าเรื่องราวพุทธประวัติและหลักธรรมคำสอนอย่างมีประสิทธิภาพ (Shinde, 2024) นอกจากนี้ อิทธิพลของศิลปะอมราวตียังแผ่ขยายออกไปนอกเขตอินเดียใต้ โดยมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาศิลปะพุทธในอนุทวีปอินเดียและเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ บทความนี้ได้วิเคราะห์บทบาทของศิลปะอมราวตีในฐานะสื่อกลางในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา โดยพิจารณาถึงลักษณะเฉพาะของศิลปะอมราวตีที่เอื้อต่อการถ่ายทอดแนวคิดทางศาสนา อิทธิพลที่มีต่อศิลปะพุทธในภูมิภาคต่าง ๆ และผลกระทบทางศิลปะที่ยังคงอยู่จนถึงปัจจุบัน

1. ศิลปะอมราวตีกับการถ่ายทอดหลักธรรมและพุทธประวัติ ศิลปะอมราวตีโดดเด่นในด้านการถ่ายทอดพุทธประวัติและหลักคำสอนของพระพุทธเจ้า โดยใช้ประติมากรรมและภาพสลักเป็นเครื่องมือสื่อสารเรื่องราวพุทธศาสนา ประติมากรรมจากสำนักศิลปะอมราวตีมีลักษณะเฉพาะที่แตกต่างจากศิลปะพุทธในยุคก่อนหน้า เช่น การใช้ภาพเล่าเรื่อง (Narrative Reliefs) ที่บรรยายเหตุการณ์สำคัญในพุทธประวัติและชาดก (Huntington, 1985) หนึ่งในคุณลักษณะเด่นของศิลปะอมราวตี คือการนำเสนอพระพุทธเจ้าในรูปแบบสัญลักษณ์ เช่น ธรรมจักร ต้นโพธิ์ หรือรอยพระบาท แทนที่จะเป็นรูปเคารพของพระพุทธองค์โดยตรง ซึ่งเป็นลักษณะที่สืบทอดมาจากศิลปะพุทธยุคแรก อย่างไรก็ตาม ในระยะต่อมา ได้มีการพัฒนาการแสดงภาพพระพุทธเจ้าที่มีลักษณะเป็นมนุษย์ โดยได้รับอิทธิพลจากศิลปะกรีก-โรมัน (Greco-Roman Art) ซึ่งสามารถเห็นได้จากความเป็นธรรมชาติในการแสดงท่าทางและการพับจีวร (Wheeler, 1962) ภาพสลักจากสำนักศิลปะอมราวตีมีบทบาทสำคัญในการทำให้คำสอนของพระพุทธศาสนาเข้าใจง่ายขึ้นสำหรับผู้ศรัทธา โดยเฉพาะผู้ที่อาจไม่มีความรู้ในเชิงปรัชญาลึกซึ้ง ภาพเล่าเรื่อง เช่น ฉากมหาภิเนษกรรม (การออกบวชของเจ้าชายสิทธัตถะ) หรือมารวิชัย (เหตุการณ์พระพุทธเจ้าตรัสรู้) ถูกสร้างขึ้นเพื่อเป็นเครื่องมือทางธรรมะและเป็นแรงบันดาลใจให้แก่พุทธศาสนิกชน (Coomaraswamy, 1927)

2. อิทธิพลของศิลปะอมราวตีในภูมิภาคต่าง ๆ ศิลปะอมราวตีไม่ได้จำกัดอยู่เพียงในอินเดียใต้ แต่ยังส่งอิทธิพลต่อศิลปะพุทธในอนุทวีปอินเดียและเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ผ่านเครือข่ายการค้าและการเผยแผ่พุทธศาสนา อิทธิพลนี้สามารถพบได้ในศิลปะของศรีลังกา เมียนมา ไทย และกัมพูชา ซึ่งรับรูปแบบศิลปะอมราวตีมาเป็นต้นแบบในการสร้างสรรค์งานพุทธศิลป์ของตนเอง (Sivaramakrishna, 1980) ตัวอย่างของอิทธิพลนี้ ได้แก่ ศิลปะพุทธในศรีลังกา ยุคอนุราชปุระ (Anuradhapura) ซึ่งนำลักษณะของภาพสลักแบบอมราวตีมาใช้ในสถูปและประติมากรรม นอกจากนี้ ลวดลายทางศิลปะของอมราวตี (Belmann, et al. 2022) เช่น รูปปั้นพระพุทธเจ้าที่มีจีวรแนบเนื้อและมีความอ่อนช้อยในแบบเฮเลนนิสติก ได้กลายเป็นแม่แบบให้กับศิลปะพุทธของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Leela, 1986) ในประเทศไทยและกัมพูชา อิทธิพลของศิลปะอมราวตีสามารถพบเห็นได้ในลวดลาย

สถาปัตยกรรมและภาพสลักบนศาสนสถานต่าง ๆ (Zepeda, 2023) โดยเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับการเล่าเรื่องทางพุทธศาสนา การนำเสนอภาพเล่าเรื่องพุทธประวัติผ่านศิลปะเช่นนี้เป็นแนวทางที่ได้รับอิทธิพลมาจากศิลปะอมราวดี และกลายเป็นองค์ประกอบสำคัญของศิลปะพุทธในภูมิภาคนี้

3. การวิเคราะห์และบทสรุป ศิลปะอมราวดีมีบทบาทสำคัญในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา โดยเป็นทั้งสื่อกลางในการถ่ายทอดหลักธรรมและเป็นเครื่องมือในการสื่อสารแนวคิดทางศาสนาไปสู่ประชาชน ศิลปะจากสำนักอมราวดีสามารถเข้าถึงผู้คนจากหลากหลายชนชั้นและวัฒนธรรมได้ผ่านรูปแบบภาพเล่าเรื่องที่กระชับและเข้าใจง่าย ซึ่งช่วยให้คำสอนของพระพุทธเจ้าแพร่หลายไปยังภูมิภาคต่าง ๆ การแลกเปลี่ยนทางศิลปะระหว่างอมราวดีกับภูมิภาคอื่น ๆ แสดงให้เห็นถึงพลวัตของศิลปะพุทธที่ไม่ได้จำกัดอยู่เพียงในอินเดียใต้ แต่ยังส่งผลกระทบไปสู่ศิลปะในดินแดนอื่น ๆ ของโลกพุทธ การรับและดัดแปลงอิทธิพลทางศิลปะจากอมราวดีโดยศิลปินในศรีลังกา เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และที่อื่น ๆ แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของศิลปะแขนงนี้ในฐานะสะพานเชื่อมโยงระหว่างวัฒนธรรมและเป็นเครื่องมือสำคัญในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ศิลปะพุทธสกุลอมราวดีในสมัยอาณาจักรเป็นสัญลักษณ์ของยุคทองแห่งการผสมผสานทางวัฒนธรรมและศิลปะในอินเดียใต้ การผสมผสานที่เป็นเอกลักษณ์ระหว่างประเพณีศิลปะท้องถิ่นและภายนอก ก่อให้เกิดสไตล์ที่โดดเด่น ซึ่งไม่เพียงแต่เสริมสร้างภูมิทัศน์ทางวัฒนธรรมของภูมิภาค แต่ยังมีบทบาทสำคัญในการเผยแผ่ปรัชญาและสุนทรียศาสตร์ของพระพุทธศาสนาทั่วเอเชีย

รูปภาพที่ 3 ภาพพุทธศิลป์ในยุค อมราวดี

(ภาพถ่ายโดยผู้เขียน สถานที่ Mahayana Buddhist site, Nagarjunakonda Andhra Pradesh, India)

สรุป

ความเป็นมาและลักษณะสำคัญของศิลปะอมราวดี ศิลปะอมราวดีเจริญรุ่งเรืองในสมัยอาณาจักร (ศตวรรษที่ 1 ก่อนคริสต์ศักราช - ศตวรรษที่ 3) โดยมีลักษณะเด่นคือการผสมผสานระหว่างศิลปะพื้นเมืองอินเดียใต้กับอิทธิพลจากภายนอก เช่น ศิลปะกรีก-โรมัน ศิลปะเปอร์เซีย และศิลปะจากเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ งานศิลป์ในยุคนี้มักใช้หินปูนสีขาวในการแกะสลัก ลวดลายและองค์ประกอบมีความประณีต เต็มไปด้วยความเคลื่อนไหวและความมีชีวิตชีวา ศิลปะอมราวดีศูนย์กลางแห่งศิลปะพุทธเป็นศิลปะอมราวดีเป็นศาสนสถานสำคัญของอินเดีย สร้างขึ้นตั้งแต่ศตวรรษที่ 3 ก่อนคริสต์ศักราชและได้รับการบูรณะต่อเนื่องจนถึงศตวรรษที่ 3 ตัวศิลปะมีขนาดใหญ่และประดับด้วยภาพสลักที่แสดงพุทธประวัติและเรื่องราวจากชาดก งานสลักเหล่านี้แสดงให้เห็นถึงพัฒนาการของศิลปะพุทธในอินเดียและการเปลี่ยนแปลงแนวคิดทางศาสนาไปสู่ยุคมหายาน อิทธิพลและการแลกเปลี่ยนทางศิลปะอมราวดีได้รับอิทธิพลจากศิลปะกรีก-โรมันในแง่ของการแสดงสัดส่วนและลักษณะทางกายภาพของมนุษย์ ลวดลายพรรณพฤกษาได้รับอิทธิพลจากศิลปะเปอร์เซีย ขณะที่การค้าและการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมทำให้ศิลปะอมราวดีมีบทบาทสำคัญในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เช่น ศิลปะทวารวดีของไทยและศิลปะศรีวิชัยของอินโดนีเซีย บทบาทของศิลปะอมราวดีในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ศิลปะอมราวดีไม่เพียงเป็นศิลปะที่งดงาม แต่ยังเป็นเครื่องมือสำคัญในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ภาพสลักที่แสดงพุทธประวัติและคำสอนทางศาสนาช่วยให้ผู้คนเข้าใจหลักธรรมได้ง่ายขึ้น นอกจากนี้ ศิลปะอมราวดียังมีบทบาทสำคัญในการเผยแผ่พุทธศิลป์ไปยังภูมิภาคต่าง ๆ ของเอเชียผ่านเส้นทางการค้าทางทะเล ดังนั้นศิลปะอมราวดีเป็นศิลปะที่มีอิทธิพลอย่างกว้างขวางและมีบทบาทสำคัญต่อพัฒนาการของศิลปะพุทธทั้งในอินเดียและเอเชีย ศิลปะนี้สะท้อนถึงการผสมผสานทางวัฒนธรรม การพัฒนาเทคนิคการแกะสลักและการเผยแผ่แนวคิดทางพุทธศาสนา ซึ่งยังคงเป็นมรดกสำคัญที่มีอิทธิพลต่อศิลปะในยุคหลัง

ข้อเสนอแนะ

1. การศึกษาเพิ่มเติมเกี่ยวกับบริบททางประวัติศาสตร์ - ควรมีการศึกษาถึงปัจจัยทางสังคมและการเมืองในยุคอาณาจักรที่มีผลต่อการพัฒนาและแพร่กระจายของศิลปะอมราวดี เพื่อให้เข้าใจถึงพลวัตของวัฒนธรรมและศิลปะในบริบทที่กว้างขึ้น
2. การเปรียบเทียบกับศิลปะพุทธสกุลอื่น - ศิลปะอมราวดีมีอิทธิพลต่อศิลปะพุทธในยุคต่อมา ดังนั้น การเปรียบเทียบลักษณะเฉพาะของศิลปะอมราวดีกับศิลปะสกุลอื่น เช่น คันธาระและมัทรา จะช่วยให้เห็นความแตกต่างและพัฒนาการของพุทธศิลป์ได้ชัดเจนขึ้น

3. การใช้เทคโนโลยีในการวิเคราะห์ศิลปะ - การนำเทคโนโลยี เช่น การวิเคราะห์ทางโบราณคดีดิจิทัล หรือ การสร้างแบบจำลอง 3 มิติของศิลปะอมราวดี จะช่วยให้สามารถศึกษารายละเอียดของศิลปะในเชิงลึก และเป็นประโยชน์ต่อการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม

4. ผลกระทบของศิลปะอมราวดีต่อยุคปัจจุบัน - ควรมีการศึกษาถึงความสำคัญของศิลปะอมราวดีในเชิง วัฒนธรรมร่วมสมัย และบทบาทของศิลปะนี้ในการกำหนดเอกลักษณ์ทางศิลปะและวัฒนธรรมของเอเชียใต้และเอเชีย ตะวันออกเฉียงใต้

องค์ความรู้จากการศึกษา

1. ศิลปะอมราวดีกับการถ่ายทอดหลักธรรมและพุทธประวัติ ศิลปะอมราวดีมีลักษณะเฉพาะที่ช่วยถ่ายทอด แนวคิดและคำสอนทางพระพุทธศาสนาไปยังผู้ศรัทธา ประติมากรรมจากศิลปะอมราวดีใช้ภาพสลักเล่าเรื่อง (Narrative Reliefs) ซึ่งสามารถบรรยายเหตุการณ์สำคัญในพุทธประวัติและชาดกได้อย่างมีประสิทธิภาพ ตัวอย่าง สำคัญ ได้แก่ การใช้สัญลักษณ์แทนพระพุทธองค์ เช่น ธรรมจักร ต้นโพธิ์ และรอยพระบาท ซึ่งเป็นรูปแบบศิลปะ พุทธในยุคแรก ก่อนที่จะมีการแสดงภาพพระพุทธเจ้าในรูปแบบมนุษย์ โดยได้รับอิทธิพลจากศิลปะกรีก-โรมัน (Greco-Roman Art)

2. อิทธิพลของศิลปะอมราวดีในภูมิภาคต่าง ๆ ศิลปะอมราวดีไม่ได้จำกัดอยู่แค่ในอินเดียใต้ แต่ยัง แพร่กระจายไปยังอนุทวีปอินเดียและเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยสามารถพบอิทธิพลของศิลปะอมราวดีในศิลปะ พุทธของศรีลังกายุคอนุราชปุระ (Anuradhapura) และศิลปะทวารวดีของไทย ลวดลายทางศิลปะ เช่น การ แกะสลักรูปพระพุทธเจ้าที่มีจีวรแนบเนื้อและท่าทางที่เป็นธรรมชาติ ได้รับอิทธิพลจากศิลปะเฮเลนนิสติก (Hellenistic Art) และกลายเป็นต้นแบบของศิลปะพุทธในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

3. ศิลปะอมราวดีมีบทบาทสำคัญในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา โดยเป็นสื่อกลางในการถ่ายทอดหลักธรรม ผ่านภาพสลักและประติมากรรม การแลกเปลี่ยนทางศิลปะระหว่างอมราวดีกับภูมิภาคอื่น ๆ แสดงให้เห็นถึงความ เป็นพลวัตของศิลปะพุทธที่สามารถปรับตัวและพัฒนาไปตามบริบททางวัฒนธรรม ศิลปะอมราวดีจึงเป็นศิลปะที่มี อิทธิพลอย่างกว้างขวางและเป็นรากฐานสำคัญของพัฒนาการศิลปะพุทธในดินแดนต่าง ๆ ของโลกพุทธ

เอกสารอ้างอิง

- กำจร สุนพงษ์ศรี. (2024). *ประวัติศาสตร์ศิลปะอินเดีย (History of Indian Art)*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Belmann, P., Patil, S., & Jyothi, C. K. (2022). *Evolution of Buddhist Architecture in Andhradesa: South-Eastern Coastal Region of India*. of the Book: “Heritage and the City: Values and Beyond”, 148.
- Coomaraswamy, A. K. (1927). *History of Indian and Indonesian Art*. New York: E. P. Dutton.
- Coomaraswamy, A. K. (1927). *The Arts and Crafts of India and Ceylon*. Harvard University Press.
- Dhar, P. P. (Ed.). (2022). *Connected Histories of India and Southeast Asia: Icons, Narratives, Monuments*. SAGE Publishing India.
- Fogelin, L. (2006). *Archaeology of Early Buddhism*. Oxford: Oxford University Press.
- Huntington, S. L. (1985). *The Art of Ancient India: Buddhist, Hindu, Jain*. Weatherhill.
- Jugal Kishor Bauddh. (2012). วิวัฒนาการพุทธศิลป์ในประเทศอินเดีย. *วารสารวิชาการศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร*, 4(1), 164-165.
- Leela, A. (1986). *Art of Amaravati: Indian Sculpture of the Andhra Period*. Oxford University Press.
- Murthy, K. K. (1987). *Glimpses of art, architecture, and Buddhist literature in ancient India*. Abhinav Publications.
- Pierre, C. (2022). *Dome Architecture in Ancient Asian Art and Seokguram Grotto: In Comparison with Western Dome Constructions*. *Korean Journal of Art History*, 313, 155-170.
- Shimada, A. (2012). *Early Buddhist Architecture in Context: The Great Stūpa at Amarāvātī (ca. 300 BCE-300 CE)* (Vol. 43). Brill.
- Shinde, K. (2024). *Managing Buddhist Cultural Heritage for Tourism in India*. In *Managing Natural and Cultural Heritage for a Durable Tourism* (pp. 365-381). Cham: Springer Nature Switzerland.
- Sivaramakrishna, K. (1980). *Buddhist Art and Iconography in South East Asia*. Ramakrishna Press.
- Spoelder, Y. (2023). *Visions of Greater India: Transimperial Knowledge and Anti-Colonial Nationalism, c. 1800–1960*. Cambridge University Press.
- Subhadradis Diskul. (2002). *Indian Arts*. Bangkok: Gurusapa. GRADPOL.MCU.AC.TH
- Wasnik, K. P. (2024). *Shravasti: Vibrant Buddhist Heritage*. Blue Rose Publishers.
- Wheeler, M. (1962). *The Art of Amaravati*. Thames and Hudson.
- Zepeda, F. (2023). *The Stupa Amaravati of India: Where British Common Law Controls the Repatriation of Cultural Property*. *Loy. U. Chi. Int'l L. Rev.*, 20, 93.